

злочину.

Таким чином, актуальними напрямками удосконалення процесуальних і організаційних засад огляду місця події в Україні, спираючись на досвід США, уявляються: 1) визначення процесуального статусу підрозділів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих дій як суб'єктів сторони обвинувачення, які можуть проводити слідчі (розшукові) дії за дорученням слідчого (прокурора); 2) зобов'язання прокурора прибувати на місце події, якщо їм є житло чи інше володіння особи, до початку його огляду і вживати необхідних заходів щодо одержання відповідної ухвали слідчого судді; 3) встановити вимогу щодо обов'язкової участі в огляді трупа на місці події лікаря, а не судово-медичного експерта; 4) скасування обов'язковості залучення понятих до огляду місця події.

Чаплинський Костянтин Олександрович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Огурченко Володимир Георгійович,
кандидат юридичних наук,
начальник Дніпропетровського УВБ НП
в Дніпропетровській області

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННИЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Соціально-економічні та політичні зміни, які відбулися впродовж останніх років в країнах Європи і СНД, у тому числі і в Україні, безпосередньо вплинули на міжнародний характер організованої злочинності. Спостерігається стійка тенденція до погіршення криміногенної обстановки у державі, що зумовлена виникненням якісно й кількісно нових видів діяльності злочинних угруповань. Організована злочинність – складне антисоціальне явище, яке не має державних кордонів.

Поширення організованої злочинності в Україні повторило шлях більшості країн пострадянського періоду, чому сприяли такі фактори, як розпад бюрократичних структур держави, порушення принципів соціальної справедливості, девальвація моральних цінностей, вихід з «безподаткової» тіньової економіки та ін.

Останнім часом проблема протидії транснаціональній злочинності є предметом обговорення на найвищому державному рівні, оскільки діяльність злочинних організацій набула надзвичайної гостроти і почала

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

негативно впливати на хід перебудовчих процесів, зміцнення української державності, практичну реалізацію прав, свобод і законних інтересів громадян.

Спостерігається складне протистояння злочинної діяльності діючій владі. Володіючи великими сумами коштів, злочинні організації завойовують впливові позиції на внутрішньому ринку, здійснюють протизаконні великомасштабні операції вивозу з країни сировини, товарів та інших засобів споживання. Незаконний бізнес прагне придбання контрольних пакетів акцій підприємств і організацій, створення власних «виробництв» (банківських, посередницьких організацій), упровадження до зовнішньоекономічних структур і, таким чином, формування міжнародних злочинних організацій.

Суттєве зростання кількості злочинів, учинених злочинними організаціями, насамперед тяжких й особливо тяжких, демонструє нездатність правоохоронних органів протистояти цим негативним явищам. Підтвердженням неефективності діяльності правоохоронних органів є офіційні статистичні дані МВС та Генеральної прокуратури України, які демонструють тенденцію до різкого зниження кількості виявлених організованих груп і злочинних організацій після 2012 року, зокрема у 2012 р. – 264, 2013 р. – 185, 2014 р. – 166, 2015 р. – 135, 2016 р. – 124, 2017 р. – 147, 2018 р. – 152, за 1 квартал 2019 р. – 35, а також аналіз думок опитаних респондентів (82 %), які зазначають, що кількість злочинних угруповань у період з 2012 р. на сьогодні зросла більш як утричі. Наведене свідчить про недосконалість методики розслідування злочинів, учинених злочинними організаціями, недостатню ефективність існуючих засобів і методів боротьби з даним негативним явищем.

Офіційні дані Національної поліції України свідчать, що за період 2014-2019 рр. оперативні підрозділи припинили діяльність злочинних організацій у складі 3158 тис. осіб, які вчинили 6649 тис. злочинів, зокрема: 37 умисних убивств, 242 розбої, 61 вимагання, 140 випадків торгівлі людьми, 1845 тис. злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, 149 крадіжок, 24 факти шахрайства з фінансовими ресурсами, 109 епізодів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та ін. Однак тенденція до зменшення кількості виявлених злочинних організацій за певні періоди спостерігалася і донині (у 2013 р. – 7, 2014 р. – 1, 2015 р. – 4, 2016 р. – 2, 2017 р. – 3, 2018 р. – 1). За даними судової статистики, кількість направлених до суду кримінальних проваджень за ст. 255 КК України у період з 2012 р. по 2018 р. становила 25 проваджень (усього 78), з яких 23 було зупинено та закрито на підставі статей 280, 284 КПК України, і лише щодо 17 проваджень винесено судові вироки.

Результати опитування оперативних працівників поліції України

свідчать, що така ситуація зумовлена передусім ліквідацією підрозділів Управління боротьби з організованою злочинністю (78,5 %), поширенням незаконного обігу зброї, боєприпасів та активізацією кримінальних елементів на тимчасово окупованих територіях окремих районів Донецької та Луганської областей (88,3 %), неефективністю роботи агентурної мережі оперативних підрозділів (82,9 %). Практиці відомі труднощі в доказуванні самого факту створення злочинної організації або керівництва нею (вказали 93,2 % опитаних).

Відсутність у юридичній науці прикладних наукових розробок щодо запобігання транснаціональній злочинності в Україні, відповідних рекомендацій для практики обмежує можливість правоохоронних органів у проведенні на належному рівні змістовної боротьби з цим негативним явищем.

Теоретично нерозробленими залишається низка ключових проблем, зокрема не сформовано криміналістичну характеристику транснаціональної злочинності, не визначено особливості оперативної розробки членів злочинної організації, а також тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, НСРД та інших розшукових заходів.

Окрім то, на сьогодні злочинність набуває якісно нових змін. Дедалі спостерігається входження до організованих злочинних угруповань як колишніх, так і діючих співробітників правоохоронних органів.

В умовах сьогодення технологія злочинної діяльності значно ускладнюється, що зумовлено використанням новітніх технічних засобів, складними й витонченими способами підготовки, учинення та приховування злочинів.

Використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах, які прикривають діяльність організованих груп та злочинних організацій, дозволяє кримінальним угрупованням діяти зухвало досить тривалий час.

Зважаючи на це, розкривати на сьогодні злочини, особливо ті, що здійснюються на замовлення, традиційними методами та засобами дедалі стає складніше.

З огляду на зазначене, можна констатувати, що стан протидії злочинам, учинених злочинними організаціями, в умовах сьогодення має цілу низку невирішених управлінських, організаційних та тактичних проблем.